

2023–27 kehittämisstrategia

Kahdeksan vuodenajan koti

Leader Pohjoisin Lappi ry

LEADER

Pohjoisin Lappi

Jäämerentie 19
99600 Sodankylä
www.pohjoisinlappi.fi

maaseuturahasto

Cover is a derivative of
"WillowPtarmigan" by
Borealomas (CC-BY-SA-4.0.)

1 Johdanto	1
2 Strategia rakennettiin pohjoisista tarpeista ja ideoista	2
3 Laaja pohjoinen toiminta-alue	3
3.1 Asukkaat	4
3.2 Kylät, infra ja palvelut	4
3.3 Saamelaisuus ja paikalliskulttuuri	5
3.4 Elinkeinot	5
3.5 Tutkimus ja muuttuva pohjoinen luonto	6
4 Kehittämistarpeet	8
4.1 SWOT – Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	8
4.2 Kylät tarvitsevat yhteisöllisyyttä, palveluja ja turvallisuutta	9
4.3 Elävä kulttuuri luo pohjan hyvinvoinnille ja pohjoiselle identiteetille	10
4.4 Muutokset ravistelevat elinkeinoja – tarvitaan tekijöitä, osaamista ja yhteistyötä	10
5 Kehittämisen kolme painopistettä, keinot ja toimet	11
5.1 Kahdeksan vuodenajan kylä	12
5.2 Juureva pohjoinen kulttuuri	13
5.3 Pohjoiset elinkeinot	14
6 Rahoitussuunnitelma	16
7 Strategian toimeenpano	17
7.1 Hallinto	17
7.2 Toimiminen paikallisesti – Aktivointi, yhteistyö ja verkostoituminen	17
7.3 Viestintä	18
8 Seuranta ja arviointi	19
Pohjoinen älykäs kylä	20
Liite 1: Kuvaus osallistavasta valmisteluprosessista	
Liite 2: Dynaaminen verkostanalyysi	
Liite 3: ELY-Leader yhteistyösopimus	
Liite 4: Kuntarahasitoumukset	
Liite 5: Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit	

1 Johdanto

Visio

Kahdeksan vuodenajan koti vahvistuu pohjoisella viisaudella, juurevalla kulttuurilla ja vahvoilla yhteisöillä

Kahdeksan vuodenajan koti –strategia ohjaa yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä Pohjois- ja Itä-Lapissa CAP-ohjelmakaudella 2023–27. Sen on valmistellut innostavana paikalliskehittäjänä tunnettu Leader Pohjoisin Lappi ry, joka on toiminut jo vuodesta 1996. Valmistelutyötä on tehty paikallisia asukkaita, yhteisöjä ja yrittäjiä kuunnellen. Strategiassa vastataan heidän tarpeisiinsa ja huomioidaan globaalit muutokset, kuten väestön ikääntyminen, kaupungistuminen, digitalisaatio ja ilmastonmuutos.

Kahdeksan vuodenaikaa – jäidenlähtökevät, keskiyön aurinko, sadonkorjuu, ruska, ensilumi, joulukaamos, pakkastalvi ja hankikantokevät – rytmittävät pohjoista elämäntapaa ja elinkeinoja. Tavoitteena on lisätä kahdeksaan vuodenaikaan pohjautuvan toimintaympäristön elinvoimaa viisaasti, kestävästi, ihmisten ja ympäristön hyvinvointia sekä elävää kulttuuria tukien.

Arvot

Pohjoinen viisaus

Olemme kaukaa viisaita ja varaudumme muutoksiin. Käytämme tietoa järkevästi ja haluamme oppia uutta.

Vastuullisuus

Kunnioitamme luontoa ja ihmisten yhdenvertaisuutta. Toimintamme on ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä.

Missio

Mahdollistamme pohjoisen lähtökohdista syntyvät ideat rahoituksella, neuvonnalla ja verkostoilla

Pohjoisen älykkäitä kyliä kehitetään yhteisöllisesti, suunnitelmallisesti ja ennakoivasti. Orastaviin tarpeisiin vastataan rohkeasti, ratkaisuhakuisesti ja innovatiivisesti hyödyntämällä eri hankemuotoja, monirahastaisuutta ja verkostoa. Innostus lähtee paikallistasolta ja kehittämisessä huomioidaan kestävyys, jatkuvuus, perinteet ja kulttuuriset näkökulmat.

Leader-ryhmässä tartutaan toimeen ja tarjotaan matalan kynnyksen neuvontaa. Ryhmä on laajan toiminta-alueen asukkaille läsnä sekä verkossa että paikan päällä kylissä. Se on paitsi rahoittaja, myös aktiivinen aluekehittäjä. Onnistuneista hankkeista, menestystarinoista ja toimintamalleista tiedotetaan ja näytetään esimerkkiä.

Rohkeus

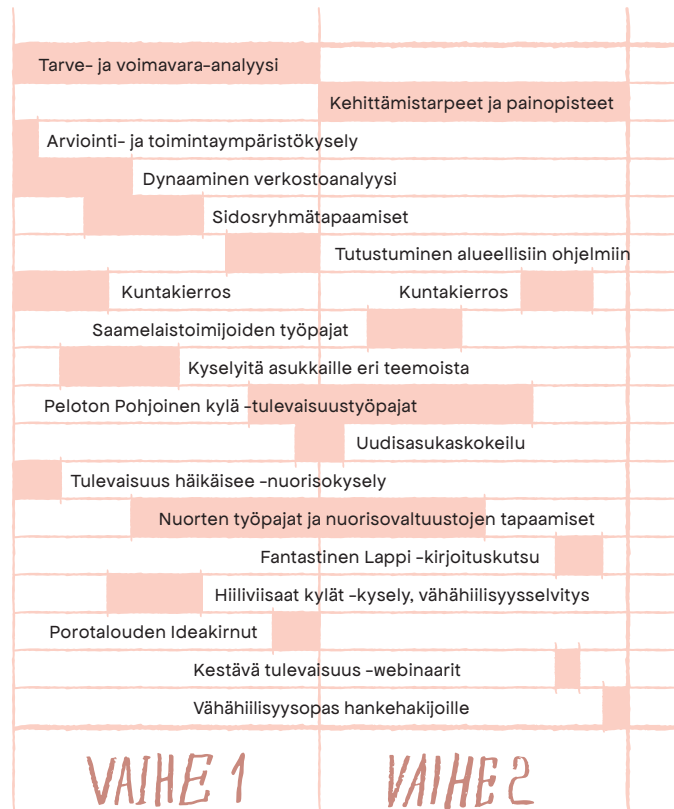
Uskallamme uudistua ja kokeilla, innostamme innovatiivisuuteen.

Paikallisuus

Kuulemme paikallisia ihmisiä ja kehitämme seutua yhdessä. Kunnioitamme perinteitä ja vahvistamme aitoa pohjoista kulttuuria.

2 Strategia rakennettiin pohjoisista tarpeista ja ideoista

4/2020: Ohjeistus haulte
5/2021: Haun ensimmäinen vaihe päättyi
11/2021: Palaute vaiheesta 1
6/2022: Hallitus hyväksyy strategian

Jotta strategia kunnioittaa pohjoisen omaleimaisuutta ja monisävyisyyttä, on sen oltava lähtöisin alueen ihmisistä. Osallistava valmisteluprosessi on kuvattu tässä lyhyesti, ja tarkemmin liitteessä 1.

Valmistelu alkoi kauden 2014–2020 arviointi- ja toimintaympäristökyselyillä ja niistä oppimalla. Työtä ohjasi Leader-ryhmän hallitus ja alueellisesti kattava strategiatyöryhmä. Paikallisen kehittämisen verkostot tehtiin näkyväksi dynaamisella verkostanalyysillä (Liite 2). Merkittävimpiä nykyisiä ja tulevia kumppaneita kuultiin sidosryhmätapaamisissa.

Ryhmä selvitti kyselyillä kyläläisten ajatuksia mm. aluekehittämisestä, kylien resursseista ja hiiliviisauudesta. Ympäri aluetta järjestettyjen tulevaisuustyöpajojen avulla muodostettiin kokoava näkemys alueen tilasta ja älykkästä pohjoisesta kylästä. Pajoissa sovellettiin Sitran Tulevaisuustajuuskumppanuusohjelman menetelmiä. Uusia ideoita kylien kehittämiseen ja vetovoimaisuuden lisäämiseen toi myös kokeilu, jossa ”uudisasukkaat” asuivat kylässä kuukauden ja osallistuivat kylätoimintaan.

Nuorisokyselyyn vastasi 590 henkeä, ja esiin nousseita kehittämistarpeita käsiteltiin osallistavien menetelmin mm. nuorten työpajoissa ja nuorisovaltuustojen kokouksissa. Nuoret vastasivat innolla myös kirjoituskutsuun, jossa kerättiin pohjoiseen kulttuuriin liittyviä ajatuksia. Saamelaiskulttuurin elinvoimaisuuteen liittyviä kehittämis- tarpeita selvitettiin saamelaisoimijoiden tapaamisissa.

Rapiat 2 500 paikallista asukasta ja sidosryhmien edustajaa osallistui strategian valmisteluun.

Yritysten neuvonta- ja rahoitusorganisaatioilta selvitetiin resursseja, osaamista ja yhteistyön sujumista Leader-ryhmän kanssa, minkä jälkeen yhteinen näkemys nykytilasta ja tarpeista viimeisteltiin sidosryhmätapaamisissa. Eri toimialojen yrittäjille suunnatuissa verkkotilaisuuksissa asiantuntijat siivittivät keskustelua kehittämisen teemoihin. Porotalousyrittäjien Ideakirnu-tilaisuuksissa lähtökohtana oli elinkeinon sopeutuminen muuttuvaan ilmastoon, kun taas luonnontuotealan teemana olivat arvoketjut. Alkutuottajia aktivoitiin lähiruokatapahtumassa ja verkkokyselyllä, käsitöalan tarpeita kuultiin saamelaisoimijoilta ja yrittäjiltä.

Ilmastonmuutokseen ja kestäväan kehitykseen liittyvää kokemus- ja asiantuntijatietoa saatiin tilaisuuksista, kyselyistä sekä haastatteleamalla sidosryhmiä mm. matkailusta, kalastuksesta ja rakentamisesta. Työn pohjalta hankehakijoille laadittiin vähähiilisyysopas. Ryhmän toteuttama kulttuuriympäristöhanke toi valmisteluun paljon tietoa kylien ympäristön tilasta ja ennallistamistarpeista. Ympäristön tilasta on kuultu alueen tutkimuslaitoksia.

Kuntastrategiat ja muut aluekehittämiseen liittyvät aineistot taustoittivat strategiaa. Kuntatoimijat osallistettiin laajalla kuntakierroksella ja Lapin ELY-keskuksen kanssa pidetyillä kuntapäivillä. Valmisteluprosessista ja osallistumismahdollisuuksista tiedotettiin kattavasti.

3 Laaja pohjoinen toiminta-alue

Leader Pohjoisin Lappi kattaa seitsemän kuntaa kahdessa seutukunnassa, lähes sata kylää ja kymmeniä kulttuuritaustoja. Kun matkaamme Venäjän rajalta Sallasta EU:n pohjoisimpaan pisteeseen Utsjoelle, silmiemme edessä lipuu monenlaisia elinkeinoja ja elämäntapoja, kieliä ja perinteitä, tuntureita, poroja ja aapasaita.

Euroopan pohjoisin Leader-ryhmä:

- Pinta-ala 52 448 km².
- Ajomatka Utsjoen Nuorgamista Sallan Hautajärvelle 555 km, n. 7 tuntia.
- Utsjoki, Inari ja Sodankylän pohjoisosa kuuluvat saamelaiden kotiseutualueeseen.
- Isoimmat taajamat: Kemijärven kaupunki, Sodankylä ja Ivalo.
- Kemijärvellä rautatieasema, Ivalossa kansainvälinen lentokenttä.
- Matkailukeskukset: Pyhä-Luosto, Sallatunturi, Suomu ja Saariselkä.

Ainutlaatuinen luontoympäristö:

- 5 kansallispuistoa: Lemmenjoki, Urho Kekkonen, Pyhä-Luosto, Salla, Oulanka.
- Useita erämaa-alueita, luonnonpuistoja (Kevo, Maltio, Sompio) ja muita suojelualueita.
- 4,8 milj. ha metsätalousmaata, valtion n. 80 %.

Upeat maisemat:

- 262 022 ha valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita.
- 3 Suomen kahdeksasta maisemanhoitoalueesta: Tenonlaakso Utsjoella, Kairala–Luiro Pelkosenniellä sekä Sajjan kylä Sallassa.
- 19 751 ha valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä.

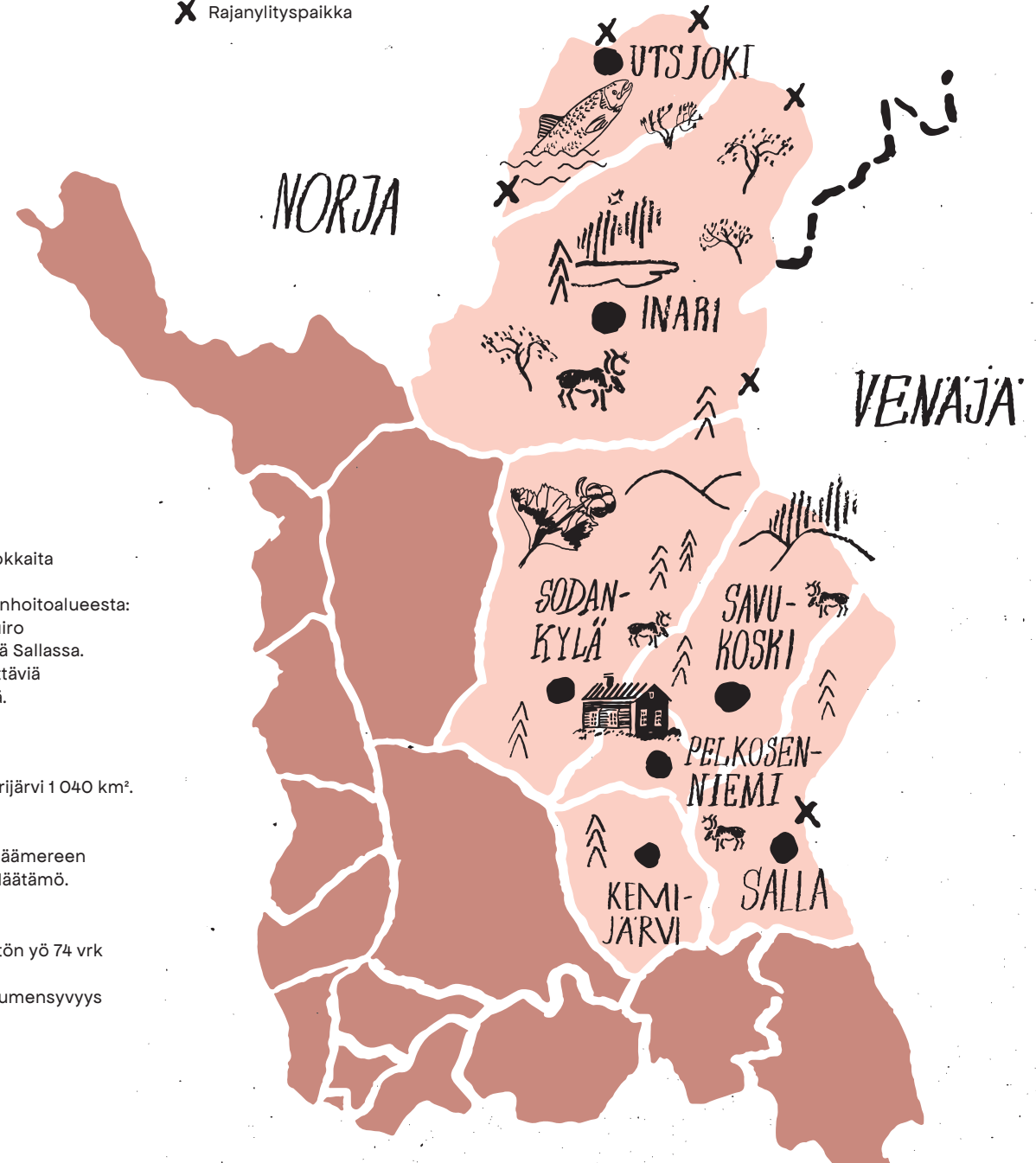
Kalaisat vesistöt:

- 4 000 km² järviä, joista suurin Inarijärvi 1 040 km².
- Euroopan suurimmat tekoaltaat, Lokka ja Porttipahta.
- Tuhansia kilometrejä jokia, mm. Jäämereen laskevat vaelluskalajoet Teno ja Näätämö.

Vuodenaikojen ilmiöt:

- Kaamoksen kesto yli 50 vrk ja yötön yö 74 vrk (Nuorgam).
- Lumipeiteaika keskimäärin 7 kk, lumensyvyys jopa 127 cm (Sodankylä).

X Rajanylityspaikka

3.1 Asukkaat

Toiminta-alueella asui **28 825** henkilöä vuoden 2021 lopussa. Alue on Suomen harvaanasutuin: 0,51 asukasta/km². Väestön ikärakenteen ennustetaan muuttuvan vuoteen 2040 niin, että nuorten ja työikäisten määrä vähenee selvästi ja yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa, minkä myötä väestöllinen huoltosuhde heikkenee. Kunnat ovat pääosin muuttovoittoisia, ja muuttoliikkeen ennustetaan jatkuvan, mutta se ei korvaa väestön luonnollista poistumaa. Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä on vain 2 %, kun se koko Suomessa on 8 %.

Suomen n. 10 000 saamelaisesta 40 % asuu kotiseutualueellaan. Heillä on kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto, josta vastaa Saamelaiskäräjät. Utsjoki on ainoa saamelaisemmistöinen kunta. Alueella puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjois-, inarin- ja koltansaamea, joista pohjoissaamen asema on vahvin.

Vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat nostavat väkimäärää sesonkeina merkittävästi. Kesämökkejä alueella oli n. 14 200 vuonna 2020. Vapaa-ajan asuminen on voimistuva ilmiö; mökeillä viivytään pidempään ja tehdään myös etätöitä.

3.2 Kylät, infra ja palvelut

Kylät voi jakaa karkeasti kahteen tyyppiin: porolaidunten, kalastusalueiden ja vesistöjen äärelle luontaisesti syntyneisiin kyliin sekä asutuskyliin, jotka on perustettu sodan jälkeisiin asutustarpeisiin. Leader on aktivoinut alueen noin sadasta kylästä yli 70 % ohjelmakaudella 2014–2020.

Sivukylissä kylätoiminta on aktiivisempaa kuin taajamissa. Kylien tulevaisuus nähdään valoisana ja kehityskelpoisena.

Kunta	Väestö 31.12.2021	Alle 15-vuotiaiden osuus	65 vuotta täyttäneiden osuus	Väestöllinen huoltosuhde 31.12.2021	Väestöllinen huoltosuhde v. 2040
Inari	7 008	12 %	27 %	64	77
Kemijärvi	7 105	9 %	41 %	101	121
Pelkosenniemi	924	9 %	38 %	91	97
Salla	3 416	9 %	40 %	94	118
Savukoski	1 009	10 %	33 %	77	103
Sodankylä	8 187	13 %	29 %	73	84
Utsjoki	1 176	12 %	31 %	77	87
Toiminta-alue	28 825	11 %	33 %	80	94
Suomi	5 548 241	15 %	23 %	62	67

Lähteet: Tunnuslukuja väestöstä, Väestöennuste 2021, Tilastokeskus

Muiden auttaminen ja yhteisöllisyys koetaan kylien valttikorttina (Peloton pohjoinen kyläetsivätiimi -kysely).

Kylien infra on osin rappeutunutta ja julkinen liikenne vähäistä. Vain 2,5 % asukkaista asuu alle kilometrin päässä joukkoliikenteen pysäkestä. Kiinteä tietoliikenneinfra on puutteellista ja mobiiliverkkojen toimivuus monin paikoin epävarmaa. Kyläverkko-osuuskuntia on perustettu neljään kylään ja kunnallinen osakeyhtiö Sodankylään.

Peltoja ja niittyjä on jäänyt hoidon ulkopuolelle maatalouden vähenemisen myötä, ja kylien kulttuurimaisemat ovat kasvaneet umpeen. Kulttuurimaisemien hoitoa on edistetty neuvonnalla ja kulttuuriympäristöhankkeilla, joissa kohteen arvot ja hoitotöiden jatkuvuus ovat keskiössä.

Kylissä erityisen arvokasta rakennuskantaa ovat sodassa säilyneet rakennukset, joita on esimerkiksi Suvannon kylässä merkittävästi. Alueen rakennuskannassa näkyy myös

voimallinen jälleenrakennuskausi. Kylien palvelut ovat vähäiset, mutta kunnostetuista kylätaloista on saatu kehitettyä tärkeitä palvelukeskuksia erityisesti iäkkäämmälle väestölle. Ikäihmisten kotona asumiseen on etsitty ratkaisuja kehittämällä perhehoitopalvelua. Saamenkielisistä palveluista on pulaa: kotiseutualueella asuvista saamelaisista vain 7 % pitää palvelujen saatavuutta hyvänä (Saamebarometri 2020).

Nuorten harrastusmahdollisuudet ja vapaa-ajanpalvelut ovat kylissä vähäiset (Tulevaisuus häikäisee -nuorisokysely). Koulut ovat keskittyneet kuntakeskuksiin ja lähes kaikissa kunnissa on lukio. Ammatillista toisen asteen koulutusta tarjoaa Inarissa Saamelaisalueen koulutuskeskus sekä Sodankylässä ja Kemijärvellä Lapin koulutuskeskus REDU. Suppean koulutustarjonnan vuoksi nuoret muuttavat usein pois kotipaikkakunnaltaan. Korkea-asteen tutkinnon on suorittanut 23 % asukkaista (vrt. koko Suomi 33 %).

3.3 Saamelaisuus ja paikalliskulttuuri

Saamelaisilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, joka sisältää muun muassa saamelaisten perinteiset elinkeinot. Saamelaiskäräjät ovat saamelaisten virallinen edustaja Suomessa. Myös mm. Saamelaiskulttuurikeskus Sajos, Kolttien kyläkokous, SámiSoster ry, valtakunnallinen vastuumuseo Siida ja Kolttakulttuurisäätiö tukevat saamelaisyhteisöjen elinvoimaisuutta sekä kulttuurin säilymistä ja kehittymistä. Nuoret uudistavat kulttuuria, mikä näkyy esimerkiksi joikuperinteen yhdistämisessä rap-musiikkiin. Skábmagovat-elokuvafestivaali ja Ijahis Idja -musiikkitapahtuma kiinnostavat yli rajojen.

Vahva luontosuhde ja vuodenaikojen vaihteluun mukautunut elämäntapa ovat kiinteä osa lappilaisuutta. Kotitarvekalastus, marjastus ja metsästys kuuluvat kyläläisten arkeen, mikä näkyy metsästys- ja kalastusseurojen määrässä (107 kpl).

Itä-Lapin ympäristöön ja paikalliskulttuuriin ovat vaikuttaneet runsas sotahistoria ja jälleenrakennusaika, uitto- ja savottaperinne, jokien valjastaminen vesivoiman käyttöön sekä metsätalous. Pohjois-Lapin kulttuurissa taas näkyvät mm. saamelaisuus, sodan jälkeinen kolttien asuttaminen, Norjan rajaseutuyhteistyö, lohenkalastus ja kullankaivuu. Koko alueen kulttuuria leimaa poronhoito ja matkailukeskusten rakentuminen. Kulttuuriset erityispiirteet nousevat esille voimakkaiden paikallisten persoonien, taiteilijoiden ja kirjailijoiden tarinoissa ja töissä.

Kulttuurin ympärille rakentuu monialaista luovaa yrittäjyyttä ja tapahtumia. Isot tapahtumat, kuten Sodankylän elokuvajuhlat, houkuttelevat runsaasti matkailijoita. Paikallisyhteisöön vetoavat perinnesidonnaiset tapahtumat, kuten Savukosken kuivalihamarkkinat, Sallan Äinpäinpäivät ja Inarin Porokuninkuusajot sekä pienemmät kylätapahtumat.

3.4 Elinkeinot

Elinkeinorakenne pohjautuu palvelualalle, jonka suurimpia työllistäjiä ovat matkailu ja julkiset palvelut. Kuntien elinkeinorakenteet eroavat toisistaan jonkin verran: esimerkiksi Savukosken suurta alkutuotannon osuutta selittää porotalousyrittäjyys. Yrityksiä on 3 155, joista valtaosa on mikroyrityksiä.

Kunta	Alkutuotannon osuus työpaikoista	Jalostuksen osuus työpaikoista	Palvelujen osuus työpaikoista	Yrittäjien osuus työllisistä	Yrityksiä kauppa- rekisterissä *
Inari	6 %	9 %	83 %	10 %	908
Kemijärvi	6 %	17 %	76 %	6 %	586
Pelkosenniemi	3 %	9 %	87 %	11 %	164
Salla	11 %	7 %	81 %	8 %	323
Savukoski	34 %	5 %	60 %	15 %	119
Sodankylä	6 %	27 %	65 %	8 %	831
Utsjoki	9 %	6 %	79 %	15 %	224

Lähde: Työssäkäynti 2020, Tilastokeskus

*) Lähde PRH 20.5.2022, Sis. kaupparekisterissä olevat ay:t, ky:t, oy:t ja tmit.
Porotalousyritykset eivät yleensä ole kaupparekisterissä.

Matkailukeskusten kasvu on jatkunut voimakkaana ja rakentunut erityisesti kansainvälisten asiakkaiden varaan. Matkailuympäristöt ovat kehittyneitä ja niitä tukevat kansallispuistojen hyvin hoidetut reitit, rakenteet ja retkeilypalvelut. Kehittyvän kylämatkailun suurin haaste on kylien saavutettavuus. Utsjoella lohestukseen nojautunut matkailulinkeino on rakennemuutoksessa kalastuslain muuttumisen ja vieraslajin esiintymisen vuoksi.

Runsas luonnonvarat mahdollistavat monipuolisen paikallisen biotalouden. Maatalousyrityksiä oli 360 vuonna 2021, ja niiden määrä alueella on vähentynyt merkittävästi pitkällä

aikavälillä. Valtaosa maatalousmaasta on rehuntuotannossa. Alueella on 18 paliskuntaa, joissa on noin 1 900 osakasta ja 100 000 eloporoa. Porotalouden päätuotantosuunta on lihantuotanto, ja poron kokonaisvaltaista hyödyntämistä on kehitetty onnistuneesti. Ruoan alkutuotannossa ollaan omavaraisia vain poronlihan ja kaskinauriin osalta.

Jalostukseen käytettäviä elintarvikehuoneistoja ja koneita on tuettu Leader-rahoituksella erityisesti porotalouden tarpeisiin. Kaupallisten kalastajien määrä on viime vuosina kasvanut, mihin on vaikuttanut ryhmän

hallinnoiman Lapin Kalaleaderin toiminta sekä hyvä kaupallisen kalastuksen infra.

Metsätalous ja Sodankylään keskittyvä kaivosteollisuus työllistävät suoraan ja välillisesti tuhansia henkilöitä. Metsät ovat raaka-aineiden hankinta-alueita mm. puu- ja bioteollisuudelle sekä luomulaatuille luonnontuotteille. Metsien kestävä käyttöä ohjaa Lapin metsäohjelma, jossa tavoitellaan mm. metsään perustuvien elinkeinojen ja virkistyskäytön yhteensovittamista.

3.5 Tutkimus ja muuttuva pohjoinen luonto

Arktinen alue lämpenee kolme kertaa nopeammin kuin maapallo keskimäärin, ja pohjoinen luonto on muutoksessa (Arctic Climate Change Update 2021). Vuodenkierto muuttuu ennakoimattomaksi, mikä heijastuu jo luontaiselinkeinoihin, matkailuun ja ihmisten arkeen.

Tutkimuslaitokset tuottavat aluekehittämistyönkin kannalta tärkeää tietoa pohjoisen luonnon tilasta ja muutoksista. Lapin Yliopiston Arktinen keskus tutkii mm. ihmisen toiminnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta, kuten pohjoisten yhteisöjen sopeutumista muuttuvaan ympäristöön. Sallan Värriössä havainnoidaan pohjoisen metsä- ja tunturiluonnon muutoksia ja ilmastotekijöiden vaikutusta niihin. Sodankylän geofysiikan observatoriossa ja Ilmatieteen laitoksen arktisessa avaruuskeskuksessa tehdään mm. ilmakehä-, avaruus-, lumi- ja älyliikennetutkimusta. Utsjoen Kevolla tutkitaan luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta. Luonnonvarakeskuksen Inarin yksikkö tutkii porotaloutta, viljelee kaloja Inarijärven säännöstelystä aiheutuviin velvoiteistutuksiin ja tarkkailee istutusten tuloksia.

Ilmastomuutos muuttaa pohjoista ympäristöä

Lämpötila nousee ja sadanta lisääntyy kaikkina vuodenaikoina.

Kahdeksan vuodenajan koti
2023–27 kehittämisstrategia

7

Keväällä

Pakkaspäivät vähenevät, lumi sulaa ja jäät lähtevät aiemmin.

Kesällä

Helteet, kuivat kaudet ja rankkasateet lisääntyvät. Lämpimiä kesäpäiviä on enemmän ja kasvukausi pitenee.

Syksyllä

Routa sekä lumi- ja jääpeite muodostuvat myöhään. Sateet kasvattavat jokien virtaamaa ja tulvia.

Talvella

Sää lauhtuu, suojasää yleistyy ja pilvisuus lisääntyy. Lumiolosuhteet vaihtelevat rajusti: on vähä- ja runsaslumisia kausia. Maahan ja lumipeitteeseen muodostuu jäätä.

Poronhoito

- Tarharuokintajakso lyhenee, kun tuoretta ravintoa on saatavilla. Porojen kunto paranee ja ruokintakulut pienenevät.
- Kelirikkoaika hankaloittaa liikkumista laidunalueiden välillä.
- Tarhavasotus vaikeutuu.
- Vasat kärsivät kuumuudesta ja räkästä. Vasanmerkitys vaikeutuu.
- Loishyönteiset ja taudit lisääntyvät.
- Talvilaitumet heikkenevät, kun jäkälävaltaiset tunturikankaat korvautuvat tunturikoivikoilla ja havumetsillä.
- Rehun saatavuus vähenee ja/tai sen kasvilajikoostumus muuttuu.
- Rykimä viivästyy ja eriaikaistuu.
- Porojen kokoaminen ja liikkuttaminen erotuspaikalle vaikeutuu. Teuraspainot alenevat viivästyneiden erotusten vuoksi.
- Porot hajaantuvat hakemaan parempilaatuista ravintoa, mistä aiheutuu lisätöitä ja kustannuksia.
- Kun lumi sataa sulaan maahan, laiturille syntyy homeita, mikä aiheuttaa porokuolleisuutta.
- Porot hajaantuvat hakemaan helpommin saatavilla olevaa ravintoa. Lisäruokinnan tarve kasvaa.
- Liikkuminen ja kaivaminen kuluttavat porojen energiavarastoja runsaslumisina talvina.
- Liikkuminen moottorikelkoilla vaikeutuu.
- Petovahinkojen riski kasvaa.

Matkailu

- Kevättalven sesonki ja lumirakenteiden käyttöaika lyhenevät. Lumeen ja jäähän perustuvia elämyksiä on vaikeampi toteuttaa.
- Kevättalven olosuhteet eivät vastaa matkailijoiden odotuksia.
- Tarve sulanmaan aktiviteeteille ja maata suojaaville virkistysrakenteille kasvaa.
- Euroopan helteet lisäävät arktisen alueen kesämatkailukysyntää.
- Majoitustilojen ilmastoinnin ja jäähdyttämisen tarve kasvaa (iglut).
- Sään arvaamattomuus vaikeuttaa aktiviteetteja.
- Sateet, tuulet ja kasvitautit vaikuttavat ruskan näyttävyys.
- Talvikauden aloitus viivästyy: matkailijat muuttavat varauksiaan ensilumitilanteen mukaan ja lumettaminen vaikeutuu.
- Ohjelmalvelujen suunnittelu vaikeutuu epävakkaan sään takia.
- Lumitilanteen vaihtelu tuo epävarmuutta ohjelmalveluihin.
- Pilvisyyden vuoksi revontulet näkyvät harvemmin.
- Lumivyöryvaara tuntuilla kasvaa.

Pohjoisen kylät

- Lumella ja jäällä liikkuminen vaikeutuu, mikä vaikuttaa kevättalven harrastuksiin, kuten kalastukseen ja kelkkailuun.
- Pitkä kelirikkoaika vaikeuttaa kulkemista.
- Lämmityksen tarve vähenee.
- Tulvariski voi kasvaa (Ivalo ja Kemijärvi).
- Ikäihmiset kärsivät kuumuudesta ja metsäpalojen riski kasvaa.
- Vieraslajit valtaavat tilaa perinteisiltä lajeilta ja kulttuurimaisemat kasvavat umpeen.
- Sään ääriolosuhteet vaikeuttavat viljelyä ja kasvitautit lisääntyvät, mutta samalla kasvu- ja laidunkausi pitenevät.
- Vesistöjen lämpeneminen ja rehevöityminen muuttaa kalakantoja.
- Rankkasateet vahingoittavat tiestöä ja vaikeuttavat rakentamista.
- Epävakaa sää haittaa sadonkorjuuta. Lämmin sää vaikeuttaa riistan käsittelyä ja säilytystä.
- Myrskyt aiheuttavat vahinkoja, vähentävät kalastuspäiviä ja likaavat pyydyksiä.
- Sateiden aiheuttama kelirikko vaikeuttaa elinkeinojen harjoittamista ja harrastuksia.
- Sieni- ja marjakausi pitenee ja lajikirjo kasvaa.
- Aurauksen ja latujen kunnostuksen tarve lisääntyy, pihanhoito on työlästä.
- Metsässä liikkuminen vaikeutuu.
- Sähkökatkot aiheuttavat turvallisuusriskejä ja varavainvestointien tarve kasvaa.

4 Kehittämistarpeet

Oheessa on kuvattu SWOT-analyysin muodossa keskeiset paikalliset heikkoudet ja vahvuudet sekä paikalliseen kehittämiseen vaikuttavat mahdollisuudet ja uhat. Ne on koottu alueen asukkaita osallistaen ja yhteistä näkemystä tavoitellen. SWOT-analyysissä nousevat selkeästi esiin tietyt teemat, kuten luontoympäristö, paikalliskulttuuri, nuorten vähäisyys, kylien tilanne ja yritysten kehittämistarpeet. Tarpeet on ryhmitelty kyliin, kulttuuriin ja elinkeinoihin. Seuraavissa luvuissa on kuvattu tarkemmin, miten näihin tarpeisiin voidaan vastata vahvuuksia vahvistamalla, heikkouksia korjaamalla, mahdollisuuksiin tarttumalla ja uhkiin varautumalla.

4.1 SWOT – Vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat

Vahvuudet (sisäiset)

- Kyläyhteisöt ja yhteisöllisyys
- Aktiiviset ikäihmiset kylien kehittäjinä
- Luontoympäristö ja puhdas ilma
- Vuodenajat ja luonnonilmiöt
- Palvelukeskuksina toimivat kylätalot
- Tutkimuslaitokset (avaruus ja ilmasto), kylmäteknologiaosaaminen
- Vahvaan luontosuhteeseen kytkeytyvä kulttuuri ja perinteet
- Arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet
- Saamelaiskulttuuri ja saamen kielet
- Rajaseutuyhteistyö
- Rikkaat luonnonvarat ja luomuraaka-ainevarannot
- Nuoret monialaosaajat
- Luontaiselinkeinot, porotalous
- Kehittyneet matkailukeskukset, luontomatkailukohteet ja kansallispuistojen palvelurakenteet, kansainvälisyys

Heikkoudet (sisäiset)

- Yhdistystoiminnan ja kylien kehittämisen vähenevät resurssit
- Perusinfran rappeutuminen ja pirstoutunut maanomistajuus
- Sisäiset liikenneyhteydet
- Pula kysyntää vastaavista asunnoista
- Kylätapahtumat uudistuvat hitaasti
- Palvelut (ml. pelastus- ja terveyspalvelut) kaukana kylistä
- Digiosaaminen ja tietoliikenneinfra
- Vähäiset saamenkieliset palvelut
- Lasten ja nuorten vähäinen määrä ja vähäiset osallistumis- ja harrastusmahdollisuudet
- Rajalliset koulutus- ja työllistymismahdollisuudet, nuoret muuttavat pois
- Saamelaisten perinnetaitojen (esim. duodji) säilyvyys ja jatkuvuus
- Kulttuuritieto hajallaan ja vaikeasti saavutettavissa
- Työelämän osaamisvaje ja kohtaanto-ongelma
- Yritysten kehittämistä heikentää pääomien ja lainoituksen puute
- Paikallisten raaka-aineiden alhainen jalostusaste

Mahdollisuudet (ulkoiset)

- Kuntien roolin muutos sotepalvelujen siirtyessä hyvinvointialueelle
- Muuttotrendi pohjoiseen jatkuu
- Digitalisaatio tuo palvelut saavutettaviksi ja lisää liiketoiminnan mahdollisuuksia
- Monipaikkaisuus ja kaksoiskuntalaisuus
- Väestön ikääntyminen luo uutta palvelutarvetta ja liiketoimintamahdollisuuksia
- Etäopiskelu ja -työ houkuttelee nuoria jäämään
- Vihreä siirtymä, kestävyys ja vastuullisuus, eettisen kuluttamisen trendi
- Biotalous, uusiutuvien luonnonvarojen monipuolinen käyttö
- Kansainvälinen yhteistyö ja Euroopan Leader-verkosto
- Elinkeinojen tarpeiden yhteensovittaminen
- Mahdolliset isot infrastruktuurihankkeet
- Kiinnostus omavaraisuuden kehittämistä kohtaan kasvaa

Uhat (ulkoiset)

- Perusinfrastruktuuri heikkenee
- Kaupungistuminen: maaseudun väestö vähenee
- Ilmastonmuutos vaikuttaa luonnon monimuotoisuuteen, vuodenaikoihin ja elinkeinoihin
- Massaturismi vahingoittaa luontoa ja kulttuuriympäristöjä
- Disinformaatio leviää ja voi vahingoittaa elinkeinoja
- Kulttuurinen omiminen (saamelaisuus)
- Maailman tilanne (pandemiat, poliittiset konfliktit, inflaatio ja taloustilanteen heikentyminen)
- Perushyödykkeiden ja tuotantopanosten kustannukset kasvavat (mm. polttoaineen ja sähkön hinnan nousu)
- Alueet eriarvoistuvat ja kuntatalous heikkenee
- Hankkeiden hallinnollinen taakka kasvaa
- Lainsäädännön yllättävät muutokset ja rajoitukset vaikeuttavat mm. elintarvikealan kehittämistä
- Maa- ja metsätalot siirtyvät yhtiöille ja sijoittajille, paikalliset eivät pääse vaikuttamaan maankäyttöön

4.2 Kylät tarvitsevat yhteisöllisyyttä, palveluja ja turvallisuutta

Pohjoisen vahvuus ovat kyläyhteisöt, joissa on paikallis-tuntemusta, talkoohenkeä, perinnetietoa ja vuoden-aikoihin liittyvää arjen osaamista. Kun sosiaali- ja terveys-palvelut vuonna 2023 siirtyvät hyvinvointialueen vastuulle, kunnilta vapautuu resursseja hyvinvoinnin ja elinvoiman edistämiseen. Yhdistysten rooli kuntien yhteistyökump-panina kasvaa, mikä edellyttää yhdistyksiltä aktiivisuut-ta ja resursseja. Kyläyhdistysten toimijat ovat usein yli 60-vuotiaita – jatkuvuuden turvaamiseksi mukaan tarvi-taan myös nuoria kylien kehittäjiä.

Luonto ja puhdas ilma houkuttelevat Lappiin uusia asukkaita, jotka voivat olla resurssi kylien kehittämiselle. Muuttotrendi vaatii uudenlaisia asumisratkaisuja ja kysyntää vastaavia asuntoja. Kylien houkuttelevuutta voidaan lisätä kunnostamalla kylätaloja palvelukeskuksiksi, hoitamalla kylien ympäristöjä ja uudistamalla tapahtumia.

Kylien palvelutarve kasvaa ihmisten ikääntyessä. Myös ky-lien huoltovarmuutta ja omavaraisuutta on parannettava, jotta kylissä asuminen koetaan turvalliseksi muuttuvassa maailmantilanteessa. Heikot liikenneyhteydet vaikeuttavat erityisesti ikäihmisten ja nuorten pääsyä palveluiden äärel-le, mihin voi löytyä ratkaisuja kestävän ajattelun, kuten jaka-mistalouden kautta. Digitalisaation avulla palvelutarjontaa voidaan lisätä, mutta se vaatii asukkaiden digiosaamisen parantamista ja toimivaa tietoliikenneinfraa. Saamenkieliset on tärkeä huomioida palveluissa ja harrastustoiminnassa.

Huoltosuhde heikentyy väestön ikääntymisen myötä, ja positiivisesta muuttotrendistä huolimatta 15–25-vuotiaat muuttavat alueelta pois. Lasten ja nuorten viihtyvyyttä sekä koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia parantamalla voi-daan vähentää pysyvää poismuuttoa. Digitalisaatio voi hel-pottaa nuorten asettumista kotiseudulle, sillä etäopinnot ja paikkariippumaton työ monipuolistavat kouluttautumisen, työllistymisen ja yrittäjyyden mahdollisuuksia.

Ilmastomuutos muuttaa elämää myös pohjoisissa kylissä (ks. luku 3.5) – toisaalta pitkä lämmityskausi ja välimatkat tekevät asukkaista hyvin riippuvaisia fossiilisista polt-toaineista. Kylissä tarvitaan osaamista ja tukea kestäviin ratkaisuihin sekä keinoja varautua ympäristön muutoksiin. Tutkimustietoa ja paikallista perinneoasaamista voidaan hyödyntää entistä paremmin ympäristöasioissa. Oppia voi-daan hakea myös kansainvälisestä yhteistyöstä.

Kylien kulttuurimaisemat ja perinteisen karjatalouden muovaamat uhanalaiset elinympäristöt tarvitsevat jatkuvaa

hoitoa. Sillä lisätään luonnon monimuotoisuutta ja torju-taan ilmastomuutoksen vaikutuksia. Maisemanhoitotöille on vaikea saada lupia, koska maanomistajuus on voinut perikuntien myötä jakautua lukuisille omistajille.

4.3 Elävä kulttuuri luo pohjan hyvinvoinnille ja pohjoiselle identiteetille

Vuodenaikojen kierto ja luonnonilmiöt määrittävät poh-joista kulttuuria: ne ovat inspiraation lähde taiteilijoille ja rytmittävät elämää sekä kulttuurisidonnaisia luontaise-linkeinoja. Luontosuhteeseen ja -osaamiseen pohjautuva kulttuuri auttaa sopeutumaan muuttuvaan ympäristöön.

Kulttuuritoiminta yhdistää ihmisiä ja lisää hyvinvointia epävakaassa maailmantilanteessa. Kulttuuripalvelujen tulisi olla saatavilla kaikille asukkaille. Kylätalojen resurs-seja ja digitaalisia ratkaisuja kehittämällä yhä useampi voi päästä niiden piiriin.

Kylätapahtumilla voidaan tukea paikallisidentiteettiä ja kulttuurin jatkumoa, mutta ne tarvitsevat uudistamista ja resursseja. Erityisesti nuoret kaipaavat kotiseudulle monenlaista tekemistä ja heille suunnattuja kulttuuritapahtumia.

Pohjoista kulttuuria vahvistamalla voidaan vastata vastuullisen kuluttamisen trendiin matkailussa. Aitoon kulttuuriin pohjautuvien matkailupalvelujen kehittäminen on kestävää ja lisää kulttuurin tuntemusta ja arvostusta. Kulttuurikohteet voivat olla kylämatkailun vetovoimatekijä, mutta matkailijoilla ei aina ole tietoa niiden arvosta, mikä karkeimmillaan näkyy lähes 400-vuotiaan erämaakirkon seiiniin kaiverrettuina nimimerkkeinä. Tarvitaan ratkaisuja, joilla varmistetaan matkailukäytössä olevien luonto- ja kulttuuriympäristökohteiden säilyminen matkailijamäärien kasvaessa. Lisäksi kulttuurin ja luovien alojen ympärille tarvitaan entistä vahvempaa yrittäjyyttä.

Elävä saamelaiskulttuuri ja saamen kielet ovat alueen vahvuus. Saamen kielten asemaa on vahvistettu

monipuolisella elvytyksellä ja koulutuksella, mutta saamenkieliset palvelut eivät ole kehittyneet samaan tahtiin. Yhteisöllä on huoli kulttuurin jatkuvuudesta, koska siihen liittyvä osaaminen ei siirry entiseen tapaan arjessa ja kerrontaperinteen kautta sukupolvelta toiselle. Kulttuuritiedon järjestelmällinen tallentaminen ja saattaminen digitaaliseen muotoon tekee siitä entistä saavutettavampaa, auttaa kulttuurin kestävässä kehittämisessä ja esimerkiksi duodji-osaamisen säilyttämisessä.

Saamelaiskulttuurin kokonaisvaltainen kehittäminen vaatii valtioiden rajat ylittävän hanketoiminnan tukemista. Raja-seutuyhteistyöstä oppimalla voidaan laajentaa kulttuuri-työtä myös laajemmin kansainväliseksi. Kulttuuritoimintaa ja -tietoisuutta tukemalla voidaan vähentää kulttuuriin liittyvää disinformaatiota ja kulttuurista omimista.

4.4 Muutokset ravistelevat elinkeinoja – tarvitaan tekijöitä, osaamista ja yhteistyötä

Itä- ja Pohjois-Lapissa on pulaa osaajista ja osaamisesta. Paikallisten yrittäjien ja oppilaitosten välille tarvitaan lisää yhteistyötä, jotta nuoret monialaosajat saadaan alueen voimavaraksi. Näin voidaan vastata kohtaanto-ongelmaan, vauhdittaa yritysten sukupolvenvaihdoksia ja saada alueelle uusia yrittäjiä.

Pääoman puute hidastaa yritysten kehittämistä, sillä epävarmassa maailmantilanteessa rahoittajat eivät halua ottaa riskejä. Yritykset tarvitsevat suunnitelmallisuutta, liiketoimintaosaamisen tukemista ja asiantuntijapalveluja, jotta ne voivat varautua investointeihin, epävarmoihin markkinoihin

ja tuotantopanosten kasvuun. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaatii ennakoivan toiminnan kehittämistä, mihin paikallisten tutkimuslaitosten tuottaman tutkimustiedon uudenlainen hyödyntäminen voi tuoda välineitä. Tietoliikenneinfraan, digiosaamiseen ja -ymmärrykseen panostamalla yritykset voivat kehittää etäpalveluja, laajentaa markkinoitaan ja tehostaa toimintaansa.

Vihreään siirtymään voidaan vastata tukemalla yrittäjyyttä, joka hyödyntää kestävästi Lapin vahvaa luontoympäristöä ja rikkaita luonnonvaroja. Lisäämällä kestävä biotaloutta (mm. poro-, maa- ja kalatalous) voidaan kasvattaa alueen omavaraisuutta. Ympäristöystävälliseen toimintaan tarvitaan uusia tapoja, osaamista, resurssitehokkuutta ja yhteistyötä.

Alkutuotannossa keskeisinä kehittämistarpeina ovat paikallisten arvoketjujen kehittäminen ja nuorten saaminen elinkeinon pariin mm. digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntämällä. Porotaloudessa erityisenä tarpeena on laidunalueiden ennallistaminen ja säilyttäminen, mikä edellyttää eri toimialojen välistä keskustelua ja uusien ratkaisumallien etsimistä. Elintarvikkeiden ja luonnontuotteiden jalostus vaatii osaamista ja neuvontaa mm. lainsäädännön rajoitusten ja tulkintahaasteiden ratkomiseksi. Luonnontuoteala tarvitsee liiketoimintamalleja ja panostusta raaka-aineiden saatavuuteen. Kaupallisen kalastuksen neuvonta ja kehittäminen on edelleen tarpeen Lapin Kalaleaderin kautta.

Kylien kasvava palvelutarve luo mahdollisuuksia erityisesti ikäihmisten palveluihin kytkeytyvään yrittäjyyteen. Vahvasti luonnosta elävät kylät luovat otollisen ympäristön luontolähtöisille hyvinvointipalveluille.

5 Kehittämisen kolme painopistettä, keinot ja toimet

Tarpeiden perusteella strategialle on valittu kolme painopistettä, joita kehittämällä vahvistetaan asuin ympäristön veto- ja pitovoimaa sekä paikallisidentiteettiä ja lisätään asukkaiden hyvinvointia. Yrittäjyyden tukeminen luo asukkaille palveluita ja työtä. Kehittämistä ohjataan neljällä strategisella keinolla. Keinot ovat niitä voimavaroja ja tekemisen tapoja, joilla tavoitteet saavutetaan.

PAINO- PISTEET

1 Kahdeksan vuodenajan kylä

Yhteisölliset ja vetovoimaiset kylät ovat turvallisissa paikoissa elää kaikenikäisille. Ne kehittyvät muuttuvassa ympäristössä hyödyntämällä vuodenvierailuun liittyvää osaamista, kekseliäisyyttä ja uutta tietoa.

2 Juureva pohjoinen kulttuuri

Yhteinen tekeminen ja tapahtumat lisäävät asukkaiden hyvinvointia. Kulttuuri elää arjessa, on saavutettavaa, ja perinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle. Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut näkyvät hoidettuina kulttuuriympäristöinä.

3 Pohjoiset elinkeinot

Luontoon, luovuuteen ja paikallisuuteen pohjautuvat elinkeinot voimistuvat verkostoilla ja kestäväillä ratkaisuilla. Nuoret yrittäjät ja innovatiivisuus takaavat jatkuvuuden.

KEINOT

Osallisuus, yhteistyö ja verkostot -keino vahvistaa asukkaiden osallisuutta yhteisöissä sekä paikallisessa kehittämisessä. Monialainen yhteistyö opettaa uutta ja auttaa käyttämään resursseja entistä tehokkaammin. Yhteistyötä lisätään paikallisesti, kansainvälisesti ja toimialarajoja ylittävästi ja verkostoja luodaan eri teemojen ympärille.

Ikäihmiset, lapset ja nuoret -keinolla edistetään näiden ikäryhmien palveluita, viihtyvyyttä ja osallistumismahdollisuuksia. He ovat alueelle voimavara ja heidän tarpeidensa huomiointi tukee elinvoimaisuutta. Sukupolvien välinen oppiminen luo jatkuvuutta ja vahvistaa kotiseutuidentiteettiä.

Tieto, osaaminen ja digitalisaatio -keino lisää tutkimustiedon, perinnetiedon ja digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä kehittämistyössä ja varautumisessa muuttuvaan ympäristöön. Digitaaliset ratkaisut lisäävät arjen turvaa ja palvelutarjontaa, auttavat kulttuuria säilymään sekä luovat yritystoiminnan mahdollisuuksia. Hiljainen tieto, asiantuntemus ja uuden oppiminen otetaan käyttöön ongelmien ratkaisussa.

Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut -keino avulla ennakoita, varaudutaan ja sopeudutaan ympäristön muutoksiin. Pohjoisen luonnon kannalta tärkeitä ympäristötekoja ja -tietoisuutta lisätään, ja hiiliviisaita sekä resurssitehokkaita ratkaisuja etsitään aktiivisesti. Paikallinen luontosuhde tukee kestävä elämää ja yrittämistä.

1

5.1 Kahdeksan vuodenajan kylä

Tavoite: Yhteisölliset ja vetovoimaiset kylät ovat turvallisia paikkoja elää kaikenikäisille. Ne kehittyvät muuttuvassa ympäristössä hyödyntämällä vuodenkiertoon liittyvää osaamista, kekseliäisyyttä ja uutta tietoa.

Harvaanasuttu pohjoinen pärjää, kun kyliä kehitetään sinnikkäästi ja tavoitteellisesti kyläläisten lähtökohdista. Älykkäässä pohjoisessa kylässä tunnetaan yhteisön viisaus ja yhteistyön voima, käytetään rajalliset resurssit tehokkaasti ja varaudutaan muutoksiin kekseliäästi.

Vaikka väki vähenee, pohjoisten kylien elinvoima ei jää yksittäisten aktiivien harteille, vaan laaja joukko eri ikäisiä ihmisiä kehittää kotiseutua yhdessä. Yhdistykset etsivät yhteisiä tavoitteita ja tekevät monipuolista yhteistyötä.

Talkoohenki ja kahdeksan vuodenajan viisaus siirtyvät sukupolvelta toiselle yhdessä tekemisen myötä. Nuoret ja uudet tulijat innostetaan yhteiseen tekemiseen. Kesäisin ahkeroidaan koko kylän voimin kyläympäristöjen ja kylätalojen kunnostamisen parissa. Talven pakkasilla uudet energiaratkaisut tuovat lämpöä kunnostettuihin kylätaloihin, joissa on läpi pimeimmänkin kaamoksen monenlaista tekemistä ja palveluja. Kyläläisten yhteiset aamupuurot, ikäihmisten tarinativat ja nuorten peli-illat vähentävät yksinäisyyttä.

Lapset ja nuoret ovat avainasemassa pohjoisten kylien elinvoiman kannalta. On tärkeää, että he saavat äänensä kuuluviin kehittämistyössä, heille riittää mielekästä tekemistä ja kohtaamispaikkoja. Ikäihmisille suunnatut palvelut mahdollistavat sen, että he voivat asua kylissä pidempään.

Kahdeksan vuodenajan kylä

Keino	Keskeiset kehittämistoimet
Osallisuus, yhteistyö ja verkostot: Kotiseutua kehitetään yhdessä	- Otetaan kylien kehittämiseen aktiivisesti mukaan uusia ihmisiä ja yhteisöjä pitämään yllä talkooperinnettä. - Lisätään ja kunnostetaan yhteisöllisiä tiloja, kuten kylätaloja, ja kehitetään niistä monipuolisia palvelukeskuksia. - Tuetaan kyläyhdistysten pienimuotoista liiketoimintaa. - Opitaan kansainvälisestä yhteistyöstä älykkäiden kylien kehittämisessä. - Lisätään monialaista vaikuttamisosaaamista (talous-, hankehallinto, demokraattinen päätöksenteko).
Ikäihmiset, lapset ja nuoret: Kaikenikäiset viihtyvät	- Madalletaan nuorten kynnystä osallistua ja vaikuttaa kylien kehittämiseen. - Järjestetään nuorille ja ikäihmisille sopivia oleskelutiloja ja ulkoharrastuspaikkoja. - Lisätään nuorten työllistymismahdollisuuksia ja tiedotetaan niistä. - Kehitetään lähipalveluja vastaamaan nuorten ja ikäihmisten tarpeisiin. - Tuetaan harrastekokeiluja, jotka tuottavat pysyviä harrastusmahdollisuuksia. - Kehitetään ja vahvistetaan ikäihmisten perhehoitoa huomioiden myös saamenkielinen väestö.
Tieto, osaaminen ja digitalisaatio: Kekseliällä ratkaisulla lisää arjen turvaa	- Kehitetään uusia turvallisuutta ja mukavuutta lisääviä innovaatioita. - Kehitetään älykkäitä kyliä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. - Tuetaan lähipalvelukokeiluja, joissa hyödynnetään digitalisaatiota. - Vahvistetaan asukkaiden digitaitoja ja tuetaan kyläverkkojen rakentumista.
Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut: Kyliä kehitetään ympäristön ehdoilla	- Lisätään ympäristö- ja ilmasto-osaamista ja tuetaan yhteisöllisiä ympäristötekoja. - Lisätään kylätason kiertotalousratkaisuja ja yhteiskäyttöä. Kehitetään kestävää liikennettä. - Tuetaan lähiruokaan liittyvää osaamista ja yhteisviljelyä. - Tuetaan yhteisöllisten tilojen energiaremontteja ja uusiutuvan energiaan pohjautuvia ratkaisuja. - Hoidetaan kulttuuriympäristöjä ja -kohteita sekä tuetaan muita kokeiluja, jotka lisäävät kyläympäristön viihtyvyyttä ja luonnon monimuotoisuutta. - Tuetaan moottorikelkkareittejä, jotka ohjaavat liikenteen rajatuille väylille. - Kehitetään monipuolisia, ekologisia, kysyntään vastaavia tontti- ja asumisratkaisuja. - Lisätään kestävää matkailua tukevia rakenteita ja reittejä (esim. kulttuurikohteita suojaavat rakenteet).

Hankeideoita:

- Dronevahti marjamummoille
- Kyläväärtit hankehumpaan
- Lähiruoan vaihto-oppilaat
- Osaamismerkkit kyläyhdistystoiminnasta
- Nuorten kohtaamispaikat osaksi kyläkuva
- Nuoret digiosajiksi kyliin kesätyösetelillä
- Risuusavotoiden biohiilestä ravinteet pottumaalle
- Purkutalot palasiksi raivohuoneella

Toimivat verkkoyhteydet ja uudenlaiset asumisratkaisut mahdollistavat kylissä asumisen monenlaisessa elämäntilanteessa. Infran, kuten vesihuollon ja tiestön, kunnostus on perusedellytys kylissä asumiselle. Kehittämisen resursseja keskitetään olemassa oleviin kyliin: kylien perusinfran ylläpitoon, kehittämiseen ja tehokkaampaan hyödyntämiseen. Yhteisöjen vaikuttamismahdollisuudet varmistetaan riittäväällä osaamisella. Aukkaat innostetaan paikalliseen kehittämistyöhön lisäämällä rahoitusmahdollisuuksien tuntemusta ja tuomalla esiin onnistuneita esimerkkejä. Digiosaamisen levittäminen nuorilta iäkkäämmille lisää yhdenvertaisuutta, ja digiratkaisuista voi syntyä innovaatioita, jotka helpottavat kylissä asumista ja lisäävät arjen turvaa.

Ympäristöllä on iso merkitys kylien asukkailla. Kulttuuriympäristöjen ennallistamiseksi lisätään asukkaiden ja maanomistajien tietoa ja aktiivisuutta kulttuuriympäristökohteiden hoidosta. Kyliä kehitetään entistä kestävämmiin, mikä tarkoittaa mm. ruoka- ja energiaomavaraisuuden lisäämistä, hiiliviisautta, paikallisten tuotteiden suosimista, yhteisöllisiä ympäristöratkaisuja ja kestäväää liikkumista. Ideoita muuttuvaan ympäristöön sopeutumiseen haetaan tutkitusta tiedosta, perinnetiedosta ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

5.2 Juureva pohjoinen kulttuuri

Tavoite: Yhteinen tekeminen ja tapahtumat lisäävät asukkaiden hyvinvointia. Kulttuuri elää arjessa, on saavutettavaa, ja perinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle. Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut näkyvät hoidettuna kulttuuriympäristöinä.

Pohjoista kulttuuria ja sen jatkuvuutta vahvistamalla tuetaan yhteisöjen hyvinvointia, itseyttä ja kykyä sopeutua

Juureva pohjoinen kulttuuri

Keino	Keskeiset kehittämistoimet
Osallisuus, yhteistyö ja verkostot: Saavutettavaa ja yhdenvertaista kulttuuria tehdään yhdessä	- Hyödynnetään verkostoja, asiantuntijoita ja yhteistyötä kulttuuritapahtumien tuottamisessa ja kylätapahtumien uudistamisessa. - Lisätään kulttuuriin liittyvää vuorovaikutusta kylissä ja eri toimijoiden välillä. - Hankitaan, rakennetaan ja kunnostetaan kulttuuritoiminnan mahdollistavia rakenteita ja tiloja yhteiseen käyttöön. - Tuetaan saavutettavaa ja yhdenvertaista kulttuuritoimintaa.
Ikäihmiset, lapset ja nuoret: Kulttuurin jatkumo lisää hyvinvointia	- Tuetaan kulttuuriin liittyvien taitojen ja tiedon siirtymistä sukupolvien välillä. - Tuetaan kulttuuriin pohjautuvaa harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa monipuolisesti ja kehitetään siihen uusia malleja. - Aktivoidaan nuoret kulttuuritoiminnassa ja järjestetään heille suunnattuja tapahtumia.
Tieto, osaaminen ja digitalisaatio: Kulttuuriin liittyvä tietotaito kasvaa ja leviää	- Kerätään, digitoidaan, siirretään perinnetietoja ja -taitoja eteenpäin. Hyödynnetään niitä kestävästi. - Hyödynnetään kulttuuriosaaajien ja -asiantuntijoiden osaamista. Tuodaan heitä kyliin opettamaan perinnetietoja. - Kehitetään välimatkat ylittävää kulttuurin harrastamiseen ja opiskeluun liittyvää toimintaa (esim. digipalvelut, verkkoalustat). - Kehitetään saamelaisen elokuvakerronnan ja luovan alan osaamista sekä lisätään saamelaiskulttuurin tuntemusta.
Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut: Kestävyttä perinnetiedosta ja kulttuurisesta pääomasta	- Ennallistetaan arvokkaita kulttuuriympäristöjä ja -kohteita kulttuuripalveluiden toimintaympäristöiksi. Turvataan niiden säilyminen suojaavilla rakenteilla ja tiedottamisella. - Lisätään kulttuuriperintökohteiden hoitoon liittyvää tietoa ja osaamista esim. kouluttamalla. - Tunnistetaan perinnetietoon pohjautuvat kestävät ratkaisut ja lisätään niihin liittyvää tietoa ja osaamista esim. kouluttamalla.
Hankeideoita:	- Kyläviisut vs. Euroviisut - Podcasteja kylien tarinoista - Nuottakalastuksesta eväitä nuorten osaamisreppuun - Sähköllä kulkeva kulttuuribussi - Kulttuuriväärti tapahtumien uudistajana - Kulttuurikahvit kylissä - Duodji-osaamista Saamenmaalla - Sukupolvet yhdessä tekemässä - Kulttuuriperinnön taitajia kyliin - Jokivarren yhteinen kelluva esiintymislava - Kulttuurivaihtoviikot ja -matkat Suomessa ja ulkomailla

muuttuvaan maailmaan. Kulttuuri kuuluu yhteisöille ja se tuo iloa kaikkien asukkaiden elämään. Kulttuuriverkostoja, -toimintaa ja -ajattelua onkin tärkeää vahvistaa osaksi asukkaiden arkipäivää.

Leader-toiminnalla kehitetään uudenlaisia tapoja viedä kulttuuria kyliin ja mahdollistetaan kokeilut, jotka lisäävät jatkuvaa kulttuuritoimintaa kylissä. Kulttuuripalveluja toteutetaan entistä laajemmalla yhteistyöllä, ja kylätapahtumille voidaan löytää uusia suuntia ja jatkuvuutta verkostoitumisen sekä asiantuntijapalvelujen kautta.

Alueen kulttuuritoiminnan ja -ympäristöjen on oltava kaikille turvallisista ja aitouteen perustuvia. Niissä huomioidaan erityisryhmät, kulttuurinen sensitiivisyys ja kunnioitetaan moninaisuutta. Saamelaiskulttuurin elinvoimaisuutta tuetaan.

Perinneosaaminen siirtyy sukupolvelta toiselle vuodenaikoihin kytkeytyvissä puhteissa. Sukupolvien välistä kohtaamista ja yhteistä tekemistä lisäämällä kulttuuriin liittyvät tiedot ja taidot nuottakalastuksesta tubetukseen voivat saada uusia yleisöjä ja muotoja. Lapset ja nuoret on saatava paitsi kulttuuriperinnön säilyttäjiksi ja jatkajiksi, myös kulttuurin uudistajiksi ja kehittäjiksi. Nuoret otetaan mukaan toimintaan ja heille kehitetään uusia, innostavia tapahtumia, joita he pääsevät itse suunnittelemaan ja toteuttamaan.

Kulttuuriin ja perinteisiin liittyvän tietotaidon säilymistä ja kasvamista tuetaan tallentamalla, levittämällä ja hyödyntämällä sitä uusilla tavoilla. Digitalisaatio voi auttaa saamelaiskulttuurin jatkuvuutta ja kulttuuriin liittyvän tiedon kestävä hyödyntämistä myös saamelaisalueen ulkopuolella.

Kulttuuritoiminnassa kestävyys näkyy etenkin kulttuurikohteiden ja kulttuuriperinnön arvon tunnistamisessa sekä paikallisten resurssien kestävässä hyödyntämisessä. Kulttuurikohteita kunnostamalla annetaan niille uusi elämä ja siirretään niihin liittyvää, entisajan kestävämpään elämäntapaan perustuvaa tietotaitoa eteenpäin. Luontoon liittyvästä perinnetiedosta voidaan ammentaa oppeja kestäväan elämäntapaan laajemminkin.

5.3 Pohjoiset elinkeinot

Tavoite: Luontoon, luovuuteen ja paikallisuuteen pohjautuvat elinkeinot voimistuvat verkostoilla ja kestävillä ratkaisuilla. Nuoret yrittäjät ja innovatiivisuus takaavat jatkuvuuden.

Luonnosta ja paikallisista tarpeista nouseva yrittäjyys pitää pohjoisen vireänä ja elinvoimaisena. Keskeisiä Leader-toiminnalla tuettavia elinkeinoja ovat alueelta puuttuvat palvelut, biotalous (sisältää mm. uusiutuviin luonnonvaroihin pohjautuvan paikallisen energiantuotannon, porotalouden, maa- ja metsätalouden ja luonnontuotealan), luovat alat ja käsityö sekä paikallisiin resursseihin pohjautuva kestävä matkailu.

Elinkeinojen toimialarajat ylittävä yhteistyö synnyttää uusia innovaatioita, ja mikroyritysten, tutkimuslaitosten ja oppilaitosten verkostoituminen luo uusia mahdollisuuksia liiketoimintaan. Yrityksiä kannustetaan kokeilemaan kekseliäitä, tutkittuun tietoon ja digitalisaatioon pohjautuvia ratkaisuja.

Leader-ryhmä tarjoaa yrityksille neuvontaa yhteistyöverkostonsa kanssa. Yritysten liiketoiminta-, vastuullisuus- ja markkinointiosaamista sekä elinkeinojen tarvitsemaa erikoisosaamista lisätään. Osaavan työvoiman saatavuutta helpotetaan yhteistyötoimin.

Kotiseudulla yrittäjänä työllistyminen on oltava nuorille varteenotettava vaihtoehto, ja ikääntyvät yrittäjät tarvitsevat elämäntyölleen jatkajia ja uudistajia. Siksi nuorten yrittäjyyttä tuetaan lähes toimialasta riippumatta myös osa-aikayrittäjyyden muodossa.

Kestävä kehittäminen auttaa elinkeinoja varautumaan vuodenaikojen muuttuviin olosuhteisiin muutoksiin hiiliviisaasti, ympäristökuormitusta vähentäen. Resurssitehokkuutta lisätään mm. kiertotalousosaamista tukemalla, resurssien käyttöastetta nostamalla, energiatehokkuutta parantamalla, tekemällä yhteishankintoja sekä löytämällä uusia ratkaisuja sivuvirtojen hyödyntämiseen ja logistiikkaan.

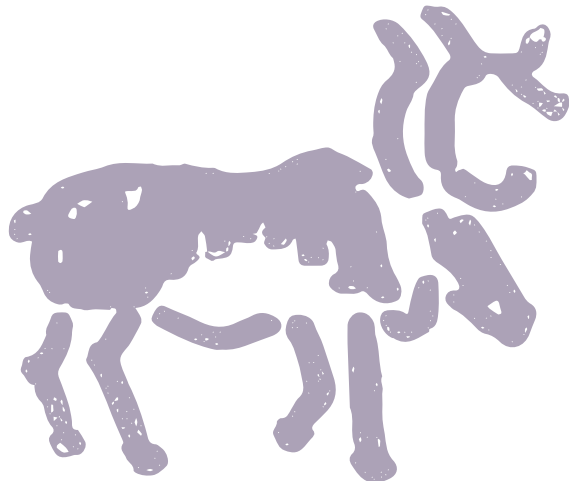
Lähipalveluilla sotepalveluista koneurakointiin turvataan kylien elinvoimaa ja lisätään asumisen turvallisuutta. Ne mahdollistavat asumisen kylissä ja tukevat matkailua. Pienet sote- ja hyvinvointialan yritykset tukevan ikäihmisten kotona asumista.

Biotalouden alalla pyritään luonnonvarojen arvostuksen, käytön ja jalostusasteen nostamiseen paikallisesti. Lyhyillä toimitusketjuilla parannetaan lähiruoan saatavuutta ja kannattavuutta. Maatalouden kokeilutuki antaa mahdollisuuden uudenlaiseen lähiruoan tuotantoon ja porotalouden innovatiiviseen kehittämiseen. Luonnontuotealalla kehitetään

liiketoimintamalleja sekä raaka-aineiden saatavuutta helpottavaa tukkutoimintaa ja tuetaan kokeiluja. Kaupallisen kalastuksen tukemista jatketaan Lapin Kalaleaderin kautta. Yritystoimintaa suunnittelevia ja aloittavia innostetaan kokeilemaan yrittäjyyttä eri tukimuodoin.

Matkailun kehittämistoimia ohjataan erityisesti alkaville ja mikroyrityksille, jotka pohjaavat liiketoimintansa lähellä oleviin ja tuotettuihin resursseihin, kuten luontoon, alueen kulttuuriin, lähiruokaan, Green Care -toimintaan ja luonnontuotteita hyödyntäviin palveluihin ja elämyksiin. Kehittämisessä huomioidaan mm. kahdeksan vuodenajan monipuolinen hyödyntäminen ja lumiriippuvuuden vähentäminen, paikalliset ihmiset ja kulttuurinen kestävyys. Perinnetiedon ja tutkimustiedon hyödyntäminen matkailutuotteissa tuo elämyksiin syvyyttä.

Luovien alojen ja käsityöalan yrittäjyyden tukeminen auttaa paikallisten perinnetaitojen säilymistä ja alueen elinvoimaista kulttuuritoimintaa. Käsityöalalla materiaalien saatavuushaasteisiin vastataan paikallista tuotantoa kehittämällä. Alaa voidaan uudistaa mm. digitalisaation ja tuotekehityksen avulla.

Pohjoiset elinkeinot

Keino	Keskeiset kehittämistoimet
Osallisuus, yhteistyö ja verkostot: Verkostot ja yhteistyö synnyttävät innovaatioita	- Hyödynnetään elinkeinojen rajapintoja uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä. - Lisätään koordinoitua yhteistyötä (mm. yhteishankinnat, yhteiskäyttöiset tilat, kansainvälinen yhteistyö). - Tarjotaan tukea toiminnan aloittamiseen ja kehittämiseen työllistävälle, alueen elinvoimaa lisääville yrityksille. - Tuetaan yritysten investointeja ja palveluja, jotka tukevat muun yritysverkoston toimintamahdollisuuksia.
Ikäihmiset, lapset ja nuoret: Elinkeinoilla on jatkuvuutta	- Kannustetaan nuoria yrittäjyyteen mm. sukupolvenvaihdoiksi tukemalla. - Parannetaan nuorten ja yritysten välistä tiedonkulkua ja lisätään nuorten työllistymismahdollisuuksia. - Tuetaan ikäihmisten palveluja, kuten ammatillista perhehoitoa ja Green Care -toimintaan erikoistumista.
Tieto, osaaminen ja digitalisaatio: Tiedolla ja digiratkaisuilla kannattavuutta ja sopeutumiskykyä	- Tarjotaan matalan kynnyksen neuvontaa ja koulutuksia yrittäjille. - Lisätään yrittäjien digitaitoja ja kehitetään sähköisiä palveluja. - Kehitetään digi-innovaatioita, jotka liittyvät palveluihin, paikalliseen kulttuuriin ja/tai vastaavat paikallisiin palvelutarpeisiin. - Hyödynnetään tutkimustietoa, oppilaitoksia ja asiantuntijoita elinkeinojen kehittämisessä. - Tuetaan maatalouskokeiluja biotaloudessa, erityisesti porotaloudessa.
Luonnon monimuotoisuus ja kestävät ratkaisut: Elinkeinot kehittyvät kestävästi ilmastomuutokseen sopeutuen	- Tehdään varautumissuunnitelmia ja kokeiluja ympäristön muutokseen sopeutumiseksi. - Tuetaan kestäviä, resurssitehokkaita ratkaisuja mm. logistiikassa. - Tuetaan kiertotalouteen ja energiaomavaraisuuteen (esim. biokaasu) liittyviä kokeiluja ja investointeja. - Kehitetään lähiruoka tuotantoa ja lisätään sen paikallista kysyntää. - Kehitetään luonnonmateriaalien ja raaka-aineiden paikallista käyttöä ja jalostusta, tuetaan resurssitehokkaita jalostustiloja.
Hankeideoita:	- Saamenkielisten ikäihmisten perhehoito - Vasanmerkityssovellus - Yrityksen hiililaskenta tutuksi - Käsityömateriaalien tuotantolaitos - Luonnontuote raaka-aineiden tukkutoiminta - Opas nuorten rekrytointiin ja perehdytykseen - Tiedematkailun kehittäminen - Yrittäjyyden brändääminen nuorille mahdollisuudeksi

6 Rahoitussuunnitelma

Kiintiö on jaettu esille nousseiden kehittämistarpeiden perusteella 60 % yleishyödyllisiin ja 40 % yrityshankkeisiin. Juureva pohjoinen kulttuuri –painopisteelle on varattu 20 %. Tavoite on maltillinen, koska verkoston luominen ja uuden painopisteen tuominen hakijoiden tietoisuuteen vievät aikansa. Kahdeksan vuodenajan kylä –hankkeille sen sijaan on suunnattu suu-rempi osa kiintiöstä, sillä painopiste sisältää monentyyppisiä hankemuotoja ja infran kehittämistä. Edellisellä ohjelmakaudella yrityskannasta alle 5 % on hakenut yritystukia, ja yrityshankkeiden keskimääräinen julkisen tuen osuus on ollut noin 17 000 € / hanke.

Ryhmä toteuttaa oman tuotannon hankkeita, joilla edistetään mm. ilmasto- ja ympäristöteemaa, yritysosaamista ja nuorten osallistamista kehittämistyöhön. Laajemmissa aihekokonaisuuksissa hyödynnetään muita rahastoja, kuten Lapin ELY-keskuksen maaseuturahastoa ja rakennerahastoja. Hakijoita avustetaan kohdennettuihin tukiin, kuten luonnon monimuotoisuuden edistämisessä Helmi-elinympäristöohjelman rahoitukseen ja ympäristötuen erityistukeen sekä rakennusperinnön hoidossa Suomen Kotiseutuliiton, Museoviraston ja ELY-keskuksen rakennusperintöavustuksiin. Kulttuuriteemassa hyödynnetään mm. Suomen kulttuurirahaston ja Taiken avustuksia. Yrittäjiä ohjataan mm. EAKR-tuen piiriin ELY-keskukselle, Business Finlandille ja TE-toimistoon mahdollisuuksien mukaan.

	EU (43 %)	Valtio (37 %)	Kunta (20 %)	Julkinen rahoitus yhteensä (€ ja %)	Yksityinen rahoitus (tavoite)	Kokonais- rahoitus yhteensä
Kahdeksan vuodenajan kylä	820 972	706 418	381 847	1 909 237 40%	840 058	2 749 295
Juureva pohjoinen kulttuuri	410 486	353 209	190 924	954 619 20%	420 029	1 374 648
Pohjoiset elinkeinot	820 972	706 418	381 847	1 909 237 40%	1 890 129	3 799 366
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	2 052 430	1 766 044	954 619	4 773 093	3 150 216 35%	7 923 309
Toimintaraha	463 243	398 604	215 462	1 077 309 18 %	—	1 077 309
Strategiaa toteuttavat toimet ja toimintaraha yhteensä	2 515 673	2 164 649	1 170 080	5 850 402	3 150 216	9 000 618

Yksityisen rahoituksen tavoite on 35 %, josta yritys- hankkeista koostuu arviolta 60 % ja yleishyödyllisistä hankkeista arviolta 40 %. Näistä 50 % eli noin 630 000 euroa on talkootyön osuus. Uudet tukimuodot ja korkeammat tukiprosentit aiheuttavat epävarmuutta yksityisen rahoituksen kokoon saamiseen.

7 Strategian toimeenpano

Jatkuvuus
Kokeilut
Hankekummi
Neuvonta
Etäyhteys
Kotailat
Aluetuntemus
Verkosto

7.1 Hallinto

Leader-ryhmä on toiminut pitkään, ja sen rooli paikallisehittäjänä on vakiintunut. Hallituksessa on 12 varsinaista ja 12 henkilökohtaista varajäsentä, ja sen muodostamisessa huomioidaan alueellinen tasapaino ja kolmikanta. Hallituksen jäsenet tuovat ryhmän toimintaan paikallistietoutta, tiedottavat verkostoilleen Leader-työn mahdollisuuksista ja toimivat hankekummeina. Kokoukset järjestetään pääsääntöisesti etäyhteyksin pitkien välimatkojen takia. Hallitustyötä tukee ohjeistus ja vuosittainen koulutus Leader-toiminnasta, hallituksen roolista ja vastuista. Jäsenten osaaminen, verkostot ja esteellisydet kartoitetaan toimikauden alkaessa.

Yhdistyksessä työskentelee vakituksessa työsuhteessa toiminnanjohtaja, kehittäispäällikkö sekä hanke- ja maksatusneuvoja. Yhdistys hallinnoi Lapin Kalaleaderiä, jossa työskentelee aktivaattori. Työsuhteissa noudatetaan AVAINTA ry:n työehtosopimusta. Alueen laajuuden ja kielellisten erityistarpeiden vuoksi yhdistys tarvitsee enemmän henkilöstöresursseja kuin toimintarahamalli mahdollistaa. Mikäli toimintarahaa ei myönnetä riittävästi, keskitytään vain oman Leader-alueen hankkeisiin ja vähennetään koko maakunnan laajuisten hankkeiden hallinnointia sekä asiakkaiden neuvontaa muihin rahoituslähteisiin. Tämä vähentäisi monirahoituksen hyödyntämistä.

Yhdistyksen henkilökunnalla on monipuolista osaamista mm. yritysneuvonnasta, rahoituspalveluista, aluekehittämisen vaikuttamiskanavista ja kulttuuriympäristöistä. Henkilöstö on sijoittunut alueelle hajautetusti, mikä lisää aluetuntemusta, neuvonnan saatavuutta sekä verkostoitumista paikallisesti. Yhdistyksen toimisto sijaitsee keskellä toiminta-aluetta

Sodankylässä, mutta sähköisten viestintä- ja kokousvälineiden käyttö on runsasta ja vakiintunutta. Yhdistyksellä on käytössään laatukäsikirja, henkilöstöohje ja perehdytysopas.

Riskienhallinta huomioidaan toiminnassa. Koko henkilöstöllä on perusosaaminen eri hankemuodoista, ja yhdistys on ulkoistanut tietohallinnon sekä taloushallinnon soveltuvin osin. Tietoturvaan panostetaan jatkossa entistä enemmän.

7.2 Toimiminen paikallisesti – Aktivointi, yhteistyö ja verkostoituminen

Yhdistyksen toiminta on avointa ja jäseneksi voivat liittyä kaikki maaseudun kehittämisestä kiinnostuneet. Leader-ryhmä on puolueeton kehittäjä, jonka lähtökohtana on toimijoiden ja asukkaiden tarpeista lähtevä paikallinen kehittäminen. Se aktivoi ja innostaa asukkaita ja yrityksiä kotiseudun suunnitelmalliseen kehittämiseen ja tukee hankkeiden suunnittelussa. Eri teemojen ympärille järjestetään tilaisuuksia ja tapahtumia, joiden toteutuksessa hyödynnetään etäyhteyksiä. Ryhmä tuo hankesuunnittelun tueksi laajan asiantuntijaverkoston, rahoitusosaamisen ja oppia aiemmista hankkeista.

Yleishyödyllisten hankkeiden ja yhteistyöhankkeiden suunnittelussa kootaan eri tahot keskustelemaan kehittämistarpeista ja tuetaan suunnittelun etenemistä. Yrittäjiä tiedotetaan rahoitusmahdollisuuksista ja yrittäjyyteen innostetaan mm. oppilaitosyhteistyöllä ja yritysideoita sparraamalla. Rahoitusta hakevia neuvotaan liiketoimintasuunnitelmien ja kannattavuuslaskelmien laadinnassa ja ohjataan aktiivisesti eri rahoituslähteisiin.

Verkostomaista yhteistyötä yli 650 organisaation kanssa

Leader-ryhmä on edelläkävijä ja kokeilija, joka tarttuu tarvittaessa omilla hankkeilla ja monirahastoisesti niihin tarpeisiin, joiden edistäminen on tärkeää strategian toteutumiseksi. Yhdistys on toteuttanut yrittäjyishankkeita ja kehittänyt pitkäjänteisesti ikäihmisten perhehoitoa ja kulttuuriympäristöjen ennallistamista koko Lapin alueella.

Kehittämistyötä tehdään verkostomaisesti ja eri toimijoita verkottaen. Dynaaminen verkosto on tehty näkyväksi yli 650 organisaatiota käsittävällä listauksella, joka on teemoitettu, luokiteltu, analysoitu ja koostettu verkostostrategiaksi. Ajassa ja tarpeessa muuttuvaa verkostoa on laajennettu huomioiden tulevaisuuden yhteistyökumppanit, jotka toimivat mm. kulttuurin, tutkimuksen ja ympäristön saralla.

Kunnat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita: ne hallinnoivat hankkeita ja tarjoavat kylähankkeille väliaikaisrahoitusta. Yritysneuvontaa tehdään yhteistyössä kuntien kanssa, osana seudullista yrityspalveluverkostoa. Asiantuntijaverkosto on vähäinen eikä alueella ole Uusyrityskeskuksia.

Lasten ja nuorten tavoittamisessa koulut ja oppilaitokset ovat tärkeitä yhteistyötahoja. Vähähiilisuuden edistämässä tutkimuslaitosten, Lapin yliopiston Arktisen keskuksen ja oppilaitosten rooli on suuri. Kulttuuriympäristön hoidon osalta yhteistyö on tiivistä ELY-keskuksen, maaseutupalveluiden, YM:n ja alueellisten vastuumuseoiden kanssa. Metsähallituksella on erittäin merkittävä rooli alueellisena toimijana mm. luvituksessa, maankäytössä ja matkailua tukevassa infrassa.

Lapin ELY-keskuksen maaseuturahaston ja Lapin Leader-ryhmien kesken on laadittu yhteistyösopimus, jonka

toteutusta seurataan vuosittaisilla kahdenvälisillä keskusteluilla. Lapin Leader-ryhmien yhteishankkeiden teemoina ovat kansainvälisyys ja ympäristö- ja maisemanhoito osana kylien kestävästä kehitystä. Alkutuotannon uudet tukimuodot edellyttävät yhteistä neuvontaosaamista. Saamelaiskulttuurin kokonaisvaltainen kehittäminen edellyttää valtiolliset rajat ylittävää työtä, jota voidaan tehdä yhdessä Leader Tunturi Lappi ry:n kanssa mm. saamelaisen kulttuuriperinteen taltioimiseksi ja käsityöperinteen vaalimiseksi.

Kansainvälinen yhteistyö näkyy erityisesti Lapin Kalaleaderin toiminnassa, jossa yhteistyökumppaniksi on vakiintunut puolalainen toimintaryhmä LGD Zalew Zegrzyński. Kansainvälistä yhteistyötä tullaan tekemään laajemmin kylien, kulttuurin ja nuorten osalta.

7.3 Viestintä

Leader-ryhmän viestinnän tavoitteina on **1)** tukea strategian toteutumista lisäämällä tietoisuutta paikallisen kehittämisen mahdollisuuksista ja innostamalla alueen asukkaita sen pariin **2)** jakaa tietoa onnistuneista hankkeista, uusista ideoista ja hyvistä käytänteistä **3)** lisätä osallisuutta ja luoda vuorovaikutusta eri toimijoiden välille **4)** tukea hankeprosessien sujuvuutta.

Leader-ryhmä tarvitsee edelleen viestinnän kehittämistä ja viestintään panostamista paikallisten kohderyhmien tavoittamiseksi ja strategiaa tukevan vuorovaikutuksen synnyttämiseksi. Tulevan ohjelmakauden viestinnässä keskitytään erityisesti sidosryhmäviestinnän kehittämiseen ja tulevaisuuden verkostojen (Liite 2) tavoittamiseen. Keskeisimmissä

viestintäsäilyöissä ja erityisesti saamelaisia koskevat asioissa huomioidaan yhdistyksen resurssien puitteissa kaikki kolme saamen kieltä.

Yhdistyksen viestintäsuunnitelmaa päivitetään vuosittain. Siinä määritetään tarkemmin kohderyhmät verkostanalyysin pohjalta, kohderyhmiä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet sekä tavoiteluvut esimerkiksi seuraajamäärien, yhteydenottojen ja verkkosivuliikenteen osalta. Kuukausitasolla suunnitellaan strategiaa tukevia osallistavia kampanjoita ja muita toimenpiteitä. Suunnittelussa kiinnitetään huomiota vaikuttavuuteen, saavutettavuuteen ja erilaisten kohderyhmien huomiointiin. Tärkeitä teemoja ovat mm. yrittäjyys, nuoret, kylien yhteisöllisyys, ympäristöteot ja älykkäät ratkaisut.

Tämänhetkisiä viestintäkanavia ovat mm. verkkosivut, Facebook, Instagram, YouTube ja paikallislehdet. Monikanavaisuus ja perinteisten viestintäkanavien hyödyntäminen sosiaalisen median rinnalla on tärkeää, jotta kaikenikäiset asukkaat tavoitetaan. Kanavat valitaan kohderyhmä, viestinnän tulokset ja viestintäympäristön muutokset huomioiden. Sidosryhmät ovat tärkeä viestinnän resurssi, joiden kanssa aktiivisella yhteistyöllä kohderyhmät tavoitetaan parhaiten.

Viestintää johtaa yhdistyksen toiminnanjohtaja ja vastuu viestinnän koordinoinnista ja toteutuksesta jakautuu yhdistyksen henkilökunnalle. Yhdistyksen hallinnoimissa hankkeissa huomioidaan työntekijöiden viestintäosaaminen, viestinnän suunnittelu ja resursointi. Viestinnän työnjakoa, suunnittelua ja toteutumista seurataan yhteisellä sähköisellä alustalla, joka mahdollistaa vuosikellomaisen suunnittelun.

8 Seuranta ja arviointi

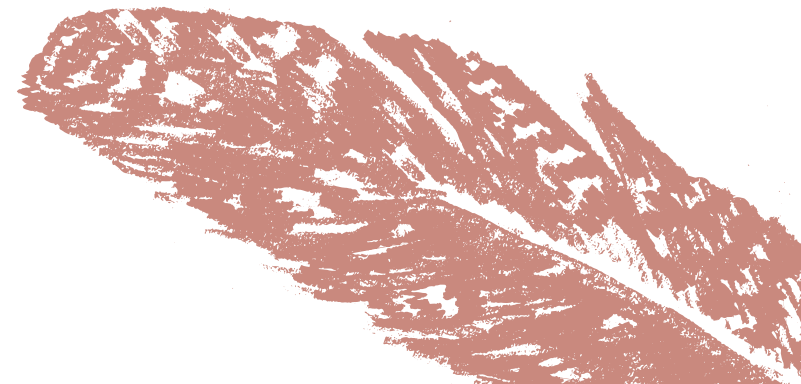
Strategian toteutumisen arvioimiseksi painopisteille on määritelty mittarit ja määrälliset tulostavoitteet. Hallitus arvioi hankkeita valintakriteerien ja pisteytyksen perusteella. Strategian toteumaa seurataan oman työkalun avulla, johon eritellään hakemustyyppi, toimiala, keino ja painopiste. Samassa taulukossa seurataan ministeriön asettamia indikaattoreita, omia mittareita ja kiintiön käytön tilannetta. Pivot-taulukko mahdollistaa erilaisten esitystapojen toteutuksen hallitukselle ja sidosryhmille. Hankkeiden tulostavoitteiden toteuman seuranta kehitetään. Hakijat ohjeistetaan loppuraporttien laatimisessa niin, että hankkeessa luodut toimintamallit ja muut opit on kuvattu huolellisesti ja niitä voidaan hyödyntää laajamittaisemmin. Toimintalueen laajuus, vähäiset resurssit ja hankkeiden suuri määrä tuo haasteen toteutumisen seurannalle. Harmillisesti toteutuksen puutteet huomataan vasta loppuraporteista. Toteutusvaiheessa rinnallakulkeminen ja varhainen ohjaaminen ovat keinoja varmistaa hankkeiden onnistuminen. Tähän ongelmaan etsitään aktiivisesti uusia ratkaisumalleja.

Hallitus arvioi vuosittain strategian toteutumisen tilannetta heijastaen sitä rahoitussuunnitelman tavoitteisiin sekä toimintaympäristön tarpeisiin. Tämä työ ohjaa yhdistyksen toimintasuunnitelmaa, rahoituslinjauksia, hankeaktiivointia ja -neuvontaa sekä omien hankkeiden suunnittelua. Omia hankkeita toteutetaan monirahastoisesti. Yhdistys laatii

Kehittämisen painopiste	Tavoite	Määrä	
Kahdeksan vuodenajan koti Juureva pohjoinen kulttuuri	Hankkeissa tehtävän vastikkeettoman työn määrä	35 000	h
	Uudet hakijat	20	kpl
	Älykkäät kylät –strategioiden määrä	14	kpl
	Kylien innovaatiot ja digitaalisuus, lähipalvelukokeilut	5	kpl
	Ilmasto- ja ympäristötietoisuuden lisääminen	1 000	hlö
	Ympäristö- ja ilmastotoimien määrä kiintiöstä	20	%
	Perinnetiedon ja -taidon siirtyminen sukupolvien välillä –hankkeet tai toimet	20	kpl
	Kansainväliset hankkeet	2	kpl
Pohjoiset elinkeinot	Asiantuntijapalvelut Pohjoiset elinkeinot painopisteen kiintiöstä	12	%
	Investointihankkeet	120	kpl
	Uusien yritysten määrä	20	kpl
	Nuoret, alle 36-vuotiaat hakijat	20	%
	Syntyneiden työpaikkojen määrä	40	kpl
	Ympäristö- ja ilmastotoimien määrä kiintiöstä	20	%

vuosittaiset hakuajat, joka mahdollistaa teemoittamisen ja kampanjamaisen viestinnän aihealueen ympärillä.

Yhdistys toteuttaa säännöllisin väliajoin henkilöstö- ja hallituskyselyn, jolla saadaan tietoa yhdistyksen kehittämistarpeista. Ulkopuolinen asiantuntija tekee toiminnasta väli- ja loppuarvioinnin.

Pohjoinen älykäs kylä

Kahdeksan vuodenajan koti
2023–27 kehittämisstrategia

20

Pohjoinen älykäs kylä elää kahdeksan vuodenajan kierron mukaan ja sopeutuu muuttuvaan ympäristöön huomioiden sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristön kestävyys.

Joulukaamosaika on elinikäistä oppimista

Hiljainen perinnetieto siirtyy sukupolvelta toiselle. Kuullaan ikäihmisiä, hyödynnetään heidän osaamistaan, tarinoita ja kokemuksia. Tehdään yhdessä käytännössä: esimerkiksi perinnekäsistöitä, jotka antavat perustan tulevaisuuden taidoille. Vahva kulttuuri lisää yhteisön resilienssiä ja hyvinvointia.

8

1

Resurssitehokkuus ja jakamistalous pakkastalven pelastus

Käytetään paikallisiin raaka-aineisiin pohjautuvaa energiaa yhteisten tilojen lämmittämisessä. Kylien tiloja ja laitteita hyödynnetään kekseliäästi kaikenikäisten lähipalveluissa. Yhdessä tekeminen luo pohjan jakamistaloudelle, näkymättömät verkostot otetaan resurssiksi.

Ensilumi on ennakkoinnin aikaa aloitteellisessa yhteisössä

Laaditaan seuraavan vuoden toimintasuunnitelmat, joissa ennakoidaan tulevat muutostekijät ja nähdään kylä osana laajempaa asuinympäristöä. Tunnistetaan yhteisön vahvuudet, osallistetaan ja opitaan menneestä. Etsitään tietoa tutkimus- ja oppilaitoksista sekä kansainvälisistä verkostoista. Suunnitelmassa huomioidaan sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristötekijät.

7

2

Hankikantokevällä läitetään ajatukset tulevaisuustaajuudelle

Rakennetaan yhdessä vaihtoehtoisia tulevaisuudenkuvia Sitran menetelmällä. Etsitään luovasti uusia polkuja ja yhdistetään rohkeasti asioita. Etsitään ja kokeillaan innovatiivisia ratkaisuja ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Nykytilasta toivottuun tulevaisuuteen laaditaan konkreettiset toimenpiteet. Paikallisiin aloitteisiin etsitään käytännöllisiä ratkaisuja yhteisillä ideointipajoilla.

Ruska-aikana hyödynnetään digitalisaatiota

Uudet mobiilisovellukset helpottavat harvaanasutulla alueella elinkeinojen harjoittamista ja harrastamista, kuten metsästystä. Digitalisaatio ja uusi teknologia lisäävät arjen turvaa kylissä. Laajakaista mahdollistaa kaikenikäisten palvelut pirtteihin ja työskentelyn monipaikkaisesti.

6

3

Jäidenlähtökevällä versoo kiertotalous

Otetaan vanhat rakennukset yhteisölliseen käyttöön, kunnostetaan vain tarpeellinen, kunnioitetaan vanhaa rakennuskantaa ja perinteistä osaamista. Hyödynnetään paikallisia uudistuvia materiaaleja ja käytetään uudelleen vanhaa rakennusmateriaalia luovasti. Lajitellaan, kierrätetään ja annetaan tavaralle uusi elämä.

Sadonkorjuu on lähiruuan ja omavaraisuuden aikaa

Jaetaan hyviä käytänteitä ruoan viljelyyn, keräilyyn, säilyttämiseen ja luonnontuotteiden monipuoliseen käyttöön. Kokeillaan uusia pohjoisessa viihtyviä erikoiskasveja yhteispalstoilla. Otetaan nuoret mukaan kalalle ja metsälle. Parannetaan elintarviketurvaa kannustamalla maatalous- ja porotalousyrittäjiä kokeilemaan uutta ja nostamaan raaka-aineiden jalostusastetta ja arvoketjuja.

5

4

Hiiliviisaus toteutuu keskiyön auringon alla

Kunnostetaan kylämaisemia pitkäjänteisesti kohdistamalla työ uhanalaisiin luontotyypeihin. Hyödynnetään luontopohjaisia ratkaisuja. Työllistetään nuoria kyläyhdistyksiin kulttuuriympäristöjen ennallistamiseen ja luonnontuotteiden keräämiseen. Vahvistetaan aitoon kulttuuriin ja tekemiseen perustuvaa ekomatkailua. Panostetaan viipymiin, vältetään erilliskäytöksiä ja suositetaan kestävästi liikuttamista, kuten jokivene- ja kajakkeja. Uudet älykkäät asumisen ratkaisut tuovat uudisasukkaita kyläin.